

ПОКАЯНИЕТО – ТАЙНА НА СПАСЕНИЕТО

«В покаянието, пише св. Игнатий Брянчанинов, е цялата тайна на спасението.»

Покаянието – тайна на спасението? Какво означава това? Навярно днешният човек, забързан да прекрачи прага на третото хилядолетие, изобщо не би си задал подобен въпрос. Би го подминал, ако пък случайно го зърне, би вдигнал рамене или би се усмихнал: «какъв анахронизъм»!

Днес все повече стават хората, които искат да живеят според принципа «всичко е позволено».

Вяра в Бога, съвест, духовност, морал, – да, и днес често се говори за тях, но в същото време те се изпразват от достоверно съдържание, обезсилват се, размиват се, подменят се. Нима ще останат само като лъскав етикет на съвременната цивилизация, отдавна загърбила Христа? Покаянието не става дори и за етикет. То просто е забравено. Но по-страшното е друго. По-страшното е, че днес ние, православните християни, губим солта на Православието, че облекченото «християнство»

без Христа налага отпечатъка си и върху нашите души. Обикнахме ние земята, прилепихме се към нея и всичко, свързано с вечността, с живота в бъдещия век, незабелязано се отмества на заден план.

Някакъв мощен инстинкт тласва цялото ни внимание единствено към това как да оцелеем в днешните трудни условия, как по-добре да уредим живота си тук, на земята. Говорим за Небето, а трупаме съкровища на земята. Запитваме ли се какво всъщност мотивира нашите мисли, намерения, дела – дали търсенето на Царството небесно или търсенето на царството земно? Тъкмо такава вътрешна подмяна на едното с другото води до низ отстъпления от Православието. Приковали сърцето си към земята, ние продължаваме да се молим и да посещаваме храма, но с единствената надежда да се избавим от беди и да се сдобием със здраве и благополучие в земния живот. По навик продължаваме да спазваме правилата на църковния живот, но нашите цели и вътрешни подбуди вече не са свети и високи, не са плод на детска вяра в Евангелието, не се заквасват от благодатния дух на Православието. Те не оживотворяват, не очистват душата, а я омотават в мрежата на страстите и тя линее в руслото на едно повърхностно, битово православие или чезне в мрака на ново езичество с християнска обвивка. Тогава се променят много понятия, тогава самата наша гре-

ховност, духовната ни нищета не ни стряскат с цялото си безобразие и грозота, защото загубваме способността да ги видим, тогава тъмното започва да изглежда светло, горчивото – сладко, недопустимото – естествено и полезно.

И как ще разберем, че в покаянието е цялата тайна на спасението, ако ни липсва християнско съзнание за грях: не съм откраднал, не съм убил, за какво сега да се кая и да се изповядвам? Как ще разберем, че в покаянието е цялата тайна на спасението, ако сме свели самото покаяние до нещо външно-привично, до проста калкулация на греховете и до изговарянето им пред свещеника или пък, обратно, до някаква неясна уговорка за покаяние пред Бога при вътрешна потребност, което на практика изключва тайнството Изповед и в крайна сметка самото покаяние? Колко трудно е за нас, днешните православни християни, да осъзнаем, че покаянието не е просто съжаление за сторени грехове, не е преходен етап в духовния живот, а е непрестанно състояние на душата, която жадува и гладува за Бога. Като състояние на душата, покаянието е противоположно на самодоволството на духовното «еснафство» на всеки фарисей, който смята, че е в добро, дори в «благодатно» духовно състояние, просто защото не познава себе си. Според светите отци покаянието не може да има предел. Всъщност негов предел е земният ни живот. «Покаянието – казва св. Исаак Сириец – е винаги

свойствено на всички грешници и праведници, които желаят да достигнат спасение. И няма предел усъвършенствуването, защото съвършенството и на най-съвършените е наистина несъвършено. Затова до самата смърт покаянието не се ограничава нито от време, нито от дела.»

Душа, несъгрявана от покаяние, е чужда на Божията благодат. Безчувствието на окаменялото сърце е признак за надвисваща духовна смърт. «Ние не ще бъдем обвинени при излизането на душата [от тялото] – пише св. Йоан Лествичник – в това, че не сме вършили чудеса, че не сме богословствували, че не сме достигнали до видения, но несъмнено ще дадем отговор на Бога за това, че не сме плакали непрестанно за греховете си.» Покайните сълзи са дар на Божията благодат, венец на подвижническия живот, те нямат нищо общо с лъжедуховния сантиментален плач на някои люде в прелест. Тъкмо тези благодатни сълзи са едновременно завършек на покаянието и начало на безконечната радост – «блажени плачещите, защото те ще се утешат» (Мат. 5:4). Сълзите умиват нашата природа, защото покаянието не е само наше усилие, наш труд, но и светоносен дар на Светия Дух, който прониква в нашето сърце и го преобразява. Покаянието е връщане към Бога и изцеление на разядената от греха наша природа. По думите на св. Йоан Лествичник «покаянието е връщане по пътя на подвижническия живот и

трудове от противоестествено в естествено състояние и от дявола към Бога.» Покаяните усилия са потребни на всяка крачка по този път. Молитвата на митаря «Боже, бъди милостив към мене, грешния» съпровожда праведника до самите двери на Царството небесно. Или както това е изразил с разтърсващи слова св. Исаак Сириец: «покаянието е трепет на душата пред вратите на рая».

Господи, отнеми каменното ни сърце, дай ни сърце от плът и ни въведи във «вратата на благодатта», в трепетната тайна на нашето спасение, преблагословеното покаяние, – единствения път, по който можем да се върнем при Тебе.

Публикувано в календара на Българската Старостилна Православна Църква за 1998 г., с. 5–9.